

PRZYDAĆ (569) *vb pf*

a jasne (w tym 3 r. błędne znakowanie).

inf przydać (120). ◇ *fut* 1 sg przydąm (20). ◇ 2 sg przydąsz (10). ◇ 3 sg przydą (19). ◇ 1 pl przydąmy (9). ◇ 2 pl przydacie (2). ◇ 3 pl przydadzą (3). ◇ *praet* 1 sg m przydąłem, -em, -m przydął (8). ◇ 2 sg m -eś, -ś przydął (8). ◇ 3 sg m przydął (166), przydął jest (1); przydął : przydął jest *RejPs* (3:1). *f* przydała (3). *n* przydało (6). ◇ 1 pl m pers przydaliśmy, -śmy przydali (6), przydalichmy (1) *LudWieś*. ◇ 2 pl m pers -ście przydali (3). *subst* -ście przydały (1). ◇ 3 pl m pers przydali (27). *m an* (*cum N pl*: *wilcy*) przydali (1). *subst* przydały (3). ◇ *plusq* 3 sg m był przydął (3). ◇ 3 pl m pers byli przydali (1). ◇ *imp* 2 sg przydaj (37). ◇ 3 sg niech, niechaj przydą (4). ◇ 1 pl przydajmy (8). ◇ 2 pl przydajcie (4). ◇ *con* 1 sg m przydąłbym, bym przydął (4). ◇ 2 sg m byś przydął (3). ◇ 3 sg m by przydął (5). *n* by przydało (1). ◇ 1 pl m pers bychmy przydali (1). ◇ 2 pl m pers byście przydali (1). ◇ 3 pl m pers by przydali (7). *subst* by przydały (2). ◇ *con praet* 3 sg m by był przydął (1). ◇ *impers praet* przydąno (28); -ąno (27), -(a)no (1). ◇ *part praet act* przydąwszy (42).

Sł stp: przydać, przydając, Cn brak, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Dołożyć, dodać czegoś powodując zwiększenie ilości lub różnorodności, wzbogacić dodatkowo o taki sam lub inny element, uzupełnić; *addere Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat; adicere PolAnt, Mącz, Modrz; apponere Vulg, PolAnt; adiungere Modrz, JanStat; conectere HistAl; plus dare, sociare, subicere, subiungere Mącz; adhibere, subdere Modrz; attribuere JanStat* (429) :

przydać co (4): Podobna á rowna rzecz: k sobie podobne á rowne przyda *FalZioł* V 54. *Cf Zwrot*.

W przeciwstawieniu: »przydać ... ując« (1): Abowim gđzye dołkonáłość/ tám yáko nyedołtátku/ táko też y zbytku żadnego nyemáłz. Bo to yełt dołkonáłe/ czemu áni przydać áni vyąc nic nyemože. *KromRozm II fv*.

Zwrot: »niczego, nic nie moc przydać; czego nie przydać« [*w tym: czemu* (2), *do czego* (1)] (1:1;1): *KromRozm II fv*; Nie možem więcey áni mniey niczego przydać tym rzeczám ktore Bog vczynił [*non possumus eis quidquam addere nec auferre Vulg Eccle* 3/14]. *BielKron* 79v; A ponieważ żadna łztuká/ ták dołkonáła/ od żadnego Miłtrzá niewyłzła [!]/ żeby do niey częgo potomni álbo nie przydáli [*quin ... additum sit aliquid*]/ álbo nie odmienili/ álbo iey pilniey nie wypolerowali: Y to nas [...] odłtráfzác niema/ żebychmy [...] *ModrzBaz* 1.

a. O rzeczach materialnych i wielkościach wymiennych (80) :

α. Dać komuś lub na jakiś cel [*w tym: co, ile czego* (10)] (11) : *StryjKron* 457; Bornomiłsa ma Iurgielł od Nieboscyka przydawszy zparę set złotych. *ActReg* 64.

przydać komu (6): *SeklKat* G4; gdyż On [*Pan Bóg*] ine wszytko łaskawie przydać obiecał krolestwa Iego naprzod szukającym *Diar* 84. *Cf* »jeszcze przydać«.

przydać k czemu (3): *Accedent tibi a me haec dona, Yefzczęć ty dáry k temu chcę przidác. Mącz* 43c, 253c; *SarnStat* 967.

W przeciwstawieniu: »przydać ... umniejszyć« (1): *Leop Ex* 30/15 *cf* »nic nie przydać«.

Zwroty: »(nad to) jeszcze (więcej) [komu] przydać« = *adicere multo maiora Vulg* (4): y dałem ci dom Iłráelłki y Iudłłki: á zdálic łie to máłło/ przidamci iefzczęć dáleko więcey. *Leop 2.Reg* 12/8; *Mącz* 43c; *TEdy Tobit* wezwał łyná łwoiego y rzekł iemu/ łtáray łię miły łynu iákobył to náğroził

temu który chodził łtobą/ trzebá mu też iefzczę co przydać [*et addere ei oportet*]. *BudBib Tob* 12/1; [*Jorgi Nagimultowic*] otrzymał w pokoju Bełką ziemię/ [...] nád to iefzczę przydał mu Krol Kázimirz Chełmłki powiát y zamek Chełmo *StryjKron* 447.

»nic nie przydać [*nad co*]« (1): Bogáthy nic nieprzyda [*non addet*] nád wyłz puł Syklá/ á ubogi nic nieumnieyłfy. *Leop Ex* 30/15.

Szeregi: »dać i przydać« (1): pan Bog obiecuię nam wśizłtki rzeczi dać/ y przidać/ gdy pyrwey łzukamy krolełtwa bożego. *SeklKat* G4.

»przydać, przyliczyć« (1): *Annumeravit illi aliquot grossos*, Przidał/ prziliczył k temu kilká grofzy. *Mqcz* 253c.

β. *Domieszać składnik* (zwykle o sporządzaniu środków leczniczych) [*w tym: czego, ile czego* (22)] (29) : Z tego vczyń małć, możelz też przydać miodu czo chcelz *FalZioł* V 100; á na ołtátku przyday Mułci diłłoluti in aqua rołata, to iefł Piżma rozpułzczonego w wodcze rożaney/ [...] iźby m iała [!] ta małć wonią czudną. *FalZioł* V 110v, V 95, 98, 117; wźiawłzy wódky różánéy/ borakowéy/ częłści równé/ octu winnégo trochę przydawłzy: mázác/ témiż wódkami y łkróni iefłi biją. *Oczko* 31; czynią téż więc prołty [olej]/ wółku wźiawłzy cudnégo/ trochą go oliwy rozmiękczywłzy/ y przydawłzy kminu/ góździków/ [...] po łócie *Oczko* 32v, 18, 31.

przydać co (*w tym: lat. (4)*) (7): Albo tak vczyń plałtr łłukłzi Krwawnik z babką yłthymi mołzenkami á pothym knim przyday białek iaieczny *FalZioł* I 80d; Potym przyday łpecies diłjacorali magiłtraliter 1. łot *FalZioł* II 17b, II 17c, V 111; *Mqcz* 443a; do tych tákich Syrupów/ iefłi przydamy/ łrecies [!] diathrion łantalón/ álbo diamargare frigidi/ po puł łcrupułu/ łercu y wątrobie pomogą. *Oczko* 31v, 31v.

przydać do czego (4): my do šíarczáných [*wódl*] iefłi áłunu trołzkę/ [...] albo łántálów czérwóných przydamy/ [...] bárzo dobrze bęđzie. *Oczko* 16v, 11, 31v; A przeto połłuchayćie/ pewnego lekárłtwá/ Ktore iefł wypiłane z zacnych ksiąg Doktorłtwá. Główkę iedną álbo dwie/ ołtu kołmátego/ Zás Orzechów kołących przydawłzy do tego. [...] Włzelákie nápułzenia/ vłkromi do łzczátku. *PaxLiz* E4.

przydać czemu (4): á potym vcziń z oných zioł y łprochow łok/ ktoremu prziday białego wółku yle potrzeba iefł/ á tak vczyń małć miękką *FalZioł* I 19c, I 104d; AEs temperare, Miedzi łwá prziláde przidác. *Mqcz* 443a; *Oczko* 31v.

przydać k czemu (10): á gdi ktim to rzeczam [*ziołom zmieszany* z *octem*] przymiełzałz łiarki/ tedi rany łmrodliwe á zgniłe, człłci y wyłufa/ á tak goij gdi throchę miodu przálnego knim przydałz. *FalZioł* I 76b; Wezmi oleyku rożanego/ zołtek z iaia kokofzého łurowy/ przyday k temu łzafranu nie wiele *FalZioł* V 92v; Naprzod wezmi kwiatkow rumienkowych/ otrąb ięczmienných, [...] przyday k temu dwa zołtki iaiove, y téż łzfranu trochę *FalZioł* V 111, I 44a, 76c, 80d, V 91, 93, 94v; Szczeńił Noe wino przydawłzy k niemu krwi Łwiey/ Wieprzowey/ Bárániey y Małpiey *BielKron* 6.

γ. *Przyłączyć terytorium* [*co, ile czego*] (6) :

przydać do czego (1): Przidał [*Serwiusz*] czwarty Tribus [*tj. miejski okręg Rzymu*] do trzech dawnych. Trzy gory ku miáłtu przyłaczył *BielKron* 103.

przydać komu, czemu (4): *BielKron* 301; A przetoż ná feymie/ mieliby obráni być/ támtych mieyfc świádomi/ ktorziby tákowym zamkom/ mieyfcá y polá náznáczyli/ wsi y miáfteczek pewną liczbę przydáli *ModrzBaz* 103v; *StryjKron* 295; *SarnStat* 987.

przydać ku czemu (1): [*Tullus Hostyljus*] Gorę którą zowá Cellius/ ku miáfthu przydał/ ná ktorey fie dopuścił fádzić ludzjom nie oliáfłym *BielKron* 101.

W połączeniu szeregowym (1): oné [*Ziemie Litewskie*] z Ziemiami y Páństwy im przyległémi y fpoionémi/ przerzeczonému Królestwu nászému Polfkiému przywłáczyliemy/ wcieli/ złączyli/ ziednoczyli/ przydáli/ fprzymierzyli *SarnStat* 987.

Szereg: »przydać i naprawić« (1): Ten [*Ładziślaw*] przydał y nápráwił wiele póspolitey rzeczy dobrej krolestwu Węgierfkiemu. *BielKron* 301.

δ. Dorobić, przyprawić część, dosztukować [co, ile czego] (10) :

przydać do czego (5): ZLego fługę málárze/ ták figurowáli/ Pyfk świni/ Wilcze wfy/ do fba mu przydáli. *RejZwierz* 118; KTo naprzód poczáł miłofć dziećięciem málowác/ Može mu fię záprawdę káždy podziwować. [...] Tenže nie dármo przydał do rámiénia piérzé *KochFr* 81; zá nászégo wieku nie iednę/ ále dziewięć ftrón do lutnié przydano *KochWr* 39; *JanNKar* B3v; *KlonFlis* E4v.

przydać komu (5): V Tebanow nád fadem było zmálowano/ Krolá flepo/ á wfy złote mu przydano. *RejZwierz* 12; NIewiáfte zlá by Swinię/ záwždy málowano/ Bramkę piękná ná czele/ trepki iey przydano. *RejZwierz* 118v, 112, 118 [2 r.].

Przen (1) :

Zwrot: »skrzydła [komu] pod nogi przydać« (1): Wnet ferce wzyęły trzy Krolewfkie fługi [tj. *pionki szachowe*]/ Pofzły záfobá/ iáko był plác długi Lecz iedná przedfię ochotnieyfa bylá/ Dáleko ná zad drugye zoftáwiłá. Wykrzyka lecac/ fkrzydłá iey pod nogi Sławá przydála *KochSz* C.

ε. Użyć dodatkowo albo nakazać użycie [w tym: co (12)] (14) : *RejPos* 32, 89; (*nagł*) Hymn. (-) Wczás Kompletny/ wczciwy pogrzeb mu fprawiono/ W cíele świętym/ nádzieię wkrześzenia wznowiono. Máści wonne przydano: pífmá fię fpełniły. *LatHar* 313.

przydać czego (2): *KrowObr* 90v; á íam [*Numma Pompilijusz*] by náwykł [= *nauczył się*] od Márkuřowá Wárrá/ íz widał w wodzye pátrzac obrázy czártowfkie/ gdzye teź przydawfzy krwie człowieczey/ vmárłe krzeřili *BielKron* 101.

przydać do czego (4): Pan Kryřthus [...] fwiętości ku tey Ewánieliey przydał [..] A ízby fię żadny ftego niewymawiał przeto teź do tych fwiętości żadnych kofztownych y fwietnych przyprawek/ zamiánek/ złotá/ [...] nieprzydał/ iedno thylko prořthe znáki miedzy ludzmi póspolite/ Do Krztu Świętego tylko wodę *KrowObr* 46; A potym Zácháryáfz Pápieřz/ [...] do tych Lámp [*które dodał do mszy papieřz Sabinianus*] oleiu przydał/ y ty Lámpy potwierdził y zápalił. *KrowObr* 90v, 73v; *RejPos* 32.

przydać komu (2): K tey obietnicy [*o Krystusie*] przydał Pan Bog Abráámowi obrzeřkę/ ná znák pokoiá y ná pámięć obietnice *BielKron* 13v; Tu teź pilnie obaczay onego fćarego Węzá [...] iákowe záwády zbudował przeciwko Synowi Bożemu/ Abowiem obáliwřzy Kryřtuřá Iednego Zbáwićielá/ náczynił y pořtáwił z ludzi drugich Kryřtuřow/ ále íz w nich nic nie było pewnego/ przeto im przydał wodę czárowáná *GrzegRóżn* Ev.

przydać k(u) czemu (5): Znak wydomy wodę przydał pan Chrifus ku flowu fowemu [przy obrzędzie chrztu] *SeklKat* T4v; Za grzech lepak ludu poſpolitego/ zabił [Aaron] ná ofiárę Kozlá/ y ípalił takież/ przydawłzy ktemu niektore ofiáry poſwięcone. *BielKron* 38, 13v; Obrázy czemu ku flowu Bożemu przydano. *WujJud* Mm7v, 49 marg.

ξ. Powiększyć o wielkość mierzalną [w tym: co, ile czego (8)] (9) : Skárbek dworítwem idąc wpuścił íygniet íwoy w íkrzynię mowiąc: Mało tho na mego pana złota/ przydam go ia więcey *BielKron* 352.

przydać do czego (3): A któż z was troſzcząc íię może ieden łokieć przydać do wzroftu íwego? *WujNT Luc* 12/25 [idem] *Matth* 6/27; *ModrzBaz* 107.

przydać k czemu (3): *MurzNT Matth* 6/27, *Luc* 12/25; Ieſli máła Rothá/ przydadzą kniey drugą/ álbo ile potrzebá okaże. *BielSpr* 70v.

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe (1): Wiele ich było/ ktorzi chcąc do íwych bárzo wielkich máiętnoſci więcey przydać/ wſzytko potrácili *ModrzBaz* 107.

Zwrot: »jeszcze przydać [komu, czemu]« [szyk zmienny] (2): *RejWiz* 137; Oíwiadczał íie Pan Bog ludu Ífráelſkiemu/ [...] mowiąc: [...] A przydam ieſłcze dniom [et addam diebus] twoim piętnaſcie lat: ále y z ręki Krolá Afýriyíſkiego wyzwolę cie *Leop* 4.Reg 20/6 [przekład tego samego tekstu: *RejWiz*].

η. Uwzględnić, zaliczyć dodatkowo [co do czego] (1) : Y kto Polſkie rzeki/ [...] obeyźrzeć chce/ [...] przydawłzy do tego Ieżiorá y rzéczki/ ná których ítáwów ieſt ták wiele/ rzecz do podobieńftwá nigdy nieprzyſtoyna będzie. *Oczko* 7v.

b. O tekście mówionym lub pisanym [w tym: kogo [= czyj tekst], co (196)] (256) :

α. Uzupelnąć wypowiedź, tekst, dzieło, zbiór tekstów; dopowiedzieć, dopisać (248) : *OpecŻyw kt*; Potim pokleknawłzy maię mowić credo y pacierz y tę modlthwe [!] maię przidać. *SeklKat* C4, D, D2; *KromRozm III* E5v; Prefácye iedni powiedáią y píſzą iż ie Gelázyus papieſz Przydał [do mszy] *KrowObr* 196, 195v, 196, 196v [3 r.], 197, 198, 200; *Leop* 1.Par 17/18; Nie powiedálem tych ſubtylnoſci ná kazániu/ bo nie máłz co/ iednom chciál tho przydać dla ták nowego w Polſzcze Rábiná Kimki Számuel Gregrá *SarnUzn* D2; *KuczKat* 40; Gdy tedy to ſłowo Boże przez Páfterze porządnie ná to powołáne w Koſciele bywa opowiedáno/ wierzymy zá pewne/ iż tám ieſt prawdziwe ſłowo Boże. (–) Dobrzeſcie to przydáli/ ále przeciw íobie. *WujJud* 30; *WujJudConf* 13; *BudNT* Ff8v; *CzechRozm* 139v, 203; pirwey niźli mamy ieſć y próſby czyńmy/ y dźiękowanie przydaymy. *ModrzBaz* 52v, 39v, 59v, 87v, 124v; *CzechEp* 25, 229, 383; *ReszHoz* 127; *GostGospSieb* +4v; *OrzJan* 108; Przyday chceźli ktory Píalm Pokutny. *LatHar* 70, 69, 98, 101, 357; A Poniewáź Dzieie Apoſtolſkie/ dwu przednieyſzych Apoſtołow Piotrá y Páwłá S. ípráwy opiſuią/ zdáło mi íię zá potrzebną/ Summę ípraw obudwu/ ná dwu tabliczkách oſobnych tu ná końcu przydać/ [...] przydawłzy teź niektore inne ípráwy/ ktorých Lukáſz S. w Dzieiách nie wípomina. *WujNT* 509, 486; *JanNKar* D4; *SarnStat* [1281]; Y dáley tám ítoi/ iż pilnieyby kárác ná gardle cudzołoftwá/ tákze teź może przydać/ mężoboyftwá/ ſwiętokradźtwá/ [...] rozboyftwá *PowodPr* 79, 48.

przydać do czego (22): *GroicPorz* C2; *KrowObr* 196v; Ieſliź by więc po tych to ſłowiech íi álbo owi/ chcieli co przydać álbo viąc do tego/ vcźynią to z ípołeczneſego przyzwolenia *Leop* 1.Mach 8/30; Potym Luter píſał Ierzykowi kłiążki [...] przydał teź do tych kſiążek líft *BielKron* 211v; Mogę do tego przydać náukę/ powłzechnych Seymów chrzeſciáńſkich *BialKat* 288v; *BudNT przedm* b7;

CzechRozm 39v; *ModrzBaz* 60, 96v; *Oczko* 23; Apoštołowie pánfscy/ w krotkim zámknieniu podawali náukę o wyznániu Chriřtyánřkim/ do cze⁸⁰ iedno mieyfce tylko z Páwła ś. ku onym/ ktorychem kilká wprzod z Ianá ś. położył/ przydam/ z liftu do Rzym(ian) w 10. rozdzia(le) *NiemObr* 115; Przydano do káždego rozdziału NAVKI, o tych rzeczách/ ktore fię w Modlitwách zamykáią *LatHar kt*; *WujNT* 669; *WysKaz* 16; *SarnStat* 474, 1286. Cf *przydać do czego z czego*, *Zwroty*.

przydać do czego z czego (1): Acz nie wąpię/ że W.M. Miłościwy Pánie Woiewodźicze/ [...] moželz do tego z czytánia siłá przydać [...] Y dla tegoż/ tákem te lifty/ álbo inwentarz/ wytáwić kazał/ áby [...] *GostGospSieb* +4v.

przydać od kogo [= z jakiego autora] (1): [zwolennicy] fłóżyli y záłożyli kredo [...]. Piotr napirwey iáko kfiáżę Apořtolřkie rzekł według Ieremiařzá Proroká [...] Wierzę w Bogá iednego oycá/ řtworzycielá niebá y zyemie. Andrzey od Abákuká przydał: Y w Iezu Kryřtá iednego fyná iego Páná nářzego. *BielKron* 139v.

przydać komu [= dla kogo] (2): Przidalichmy wam Pieřn o tim flachetnym Trunku/ ktory po łacinie zowá Aqua vite/ a po polsku Gorzałe wino *LudWieř* B4. Cf »jeszcze przydać«.

przydać czemu [= do czego] (3): Iezu kthorys thwoiemu przykazaniu dwanařtemu radę ku dořkonałoci Ewanielijey przydał. ř(miłuj) fię nad řnami). *TarDuch* B6; *BibRadz Apoc* 22/18; *SarnStat* 909.

przydać k(u) komu [= do czyich tekstów], *k(u) czemu* (30): *Bielřyw* 27; *ComCrac* 16; *MurzHist* H2v; Ządał ieft odemnie z niektórymi przyiácielmi moimi/ ábym ia thymże Polřkim Ięzykiem przydał ku tym tho Artykułom/ co by fye zdáło być napotrzebnieyřzego. *GroicPorz* A3; *Leop 1.Reg* 16/11; *BibRadz II* 4c marg; *OrzRozm* G2v; gdy co ieden z ich [Greków] narodu vkazał ořobliwego/ przydáli ktemu wiele niepodobnych rzeczy. *BielKron* 54v, 16; *SarnUzn* G4v; Ku kthorey řwey powieřci Heliařz Prorok przydał: Iefli co do tych lat niedořtáwáć będzie/ tedy fye to dla grzechow ludzkich řtánie *LeovPrzep* H3; *WujJud* 31, 67v; *CzechRozm* 4v, 70v, 78v, 100, 193, 203v; *ModrzBaz* 57, 75v; *NiemObr* 115; Páweł Ewángeliá řwá poddał pod rozřádek pierwfzych Apořtołow/ áby řnac prozno nie prácował. Nie iřby fię czego od nich nowego náuczył: gdyż nie mieli coby ku niey przydać. Ale iřby był od nich pochwalon *WujNT Gal* 2 arg, *przedm* 14; *SarnStat* 942; *SiebRozmyřl* A3v. Cf »jeszcze przydać«.

przydać w co (2): Tákowiř mędrkowie do onych řłow pána Ieřufowych. Ktoby fię gniewał na brátá řwego/ przydáli/ w Greckie křięgi/ bez przycřyny albo prozno *BudNT przedm* b7; *SkarJedn* 276.

przydać o kim, o czym (6): *GlabGad* O7; Tho przidal [Walenty] o Vlcze yřch go vlka namawyal przed domem v organifcziney aby skrzyńyá vilupyl kádkolwyek a pyenyedzi grzyńyá albo ořm řřnym vkradł *LibMal* 1547/125v; *GroicPorz* C2; Poruřzon Izáák z iego [Ezawa] nářzekánia/ rzekł: W řyżnořci zyemie á rořie niebieřkiey będye błogofłáwieńřtwo twoie/ przydał teř y o potomkoch iego/ rzekáć: Z mieczá będyeřz żył *BielKron* 14v; *ModrzBaz* 62; *SarnStat* 228.

przydać gdzie (25): A ná końcu przydał prorocřwo o Kroleřtwie Kryřtuřowym/ iř to wřzyřtko w nowym Teřtámencie przez Apořtoły miáło być obwołano y opowiedzyano. *LubPs* X4; *BibRadz I* 28c marg; *GórnDworz* Q2, S2; Vmyřlilifmy byli Czyřtelniku łářkáwy/ dla twego pożyřku/ to ieft/ dla řnádnieyřzego niektórych mieyřc w piřmie S. trudnieyřzych/ poięćia y wyrozumienia/ krotkie

przypifki [...] ná końcu tych Biblij/ przydác. *BudBib* c4; *CzechRozm* 17v; *ModrzBaz* 125v; którą [kronikę pruską] prawdziwie przełożoną ná Polfki ięzyk tu małz czytelniku miły od nas przypifianą. Aczem też z przodku musiał przydác inŝe dowody o przyłciu Krzyżakow wty ŝtrony Prułkie/ y Liflandłkie *StryjKron* 288; Kiedy do was z Rádami ŝwymi przyedziemy/ Niegdzie iefzcze przydamy/ á drugdzie wymiemy. *BielSjem* 15; *KochWr* 28; *LatHar* 202; *WujNT przedm* 26, s. 347, 408, 509; *SarnStat* 5, 370, 712, 1278, 1316. Cf *przydác gdzie miasto czego*; »przydác sam z siebie«, »przydác słow(k)o«.

przydác gdzie miasto czego (1): Przeto náoŝtátku przydamy tu miáŝto zámknienia/ co Chrześciánin o tym Sákrámenće wierzyć y trzymác ma. *WujJud* 262v.

cum inf (1): Pierwłzy Sixtus/ Pápiełz liodmy przydał do Młzey trzykroć łpiewác álbo mowić. Sanctus/ Sanctus/ Sanctus. *KrowObr* 196v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (33); *iż, że* (26), *zaimek względný* (12), *aby* (7), *zaimek pytajny* (3)] (48): *GlabGad* K2, O7; Ałye powyada [*Jan Wierzchowski*] ze dalibog nycz [*na się nie czuł*] I przidał tho ze przełz lyudzi dobre pana przenaydował *LibMal* 1545/103v, 1547/125v; *GroicPorz* A3; *Leop* *A3v; Obiecał Dawid [*Abnerowi*] włzytko wczynić/ ále to przydał/ áby przed obliczność iego nie przychodził áżby mu pirwey Michol przywiódł żonę pirwłszą *BielKron* 69, [84²], 115, 232, 307; *SarnUzn* D5, E5; *GrzegŚm* 54; ono fámo [*zadoŝuczynienie*] mamy mieć iákoby część Sákrámentu/ o ktorymelmy iuż powiedzieli/ że z Kápłánłkiego rofkazánia P. Bogu zá grzechy wczynione bywa: to przydawłzy/ ábyłmy pewnie y niepochybnie w náłzym vmyŝle poŝtanowili/ wiárowác się pilno [...] grzechow. *KuczbKat* 220; Vrząd y powinność ŝług koŝcielnych [...] w tych dwu rzeczách włzytko ŝie zámyka/ áby głos Ewángeliey Kriŝtułowej [...] do ludźi przynoŝili/ y áby ŝwiátoŝciámi ŝzáfowali wedle rofkazánia Pánłkiego. (-) Przydác to było/ áby ŝie záwždy zá lud poŝpolity modlili *WujJud* 156, 162v, 194v, 224v, 262v; *CzechRozm* 72, 87, 100, 164, 173 (10); PRzydaymy też tu y to/ co ŝię ná wielu Seymiech toczyło/ żeby to z wielkim pożytkiem Rzeczypoŝpolitey było/ gdyby [...] *ModrzBaz* 125v; [*Aleksander*] oznáymując przez liŝt Ariŝtoteleŝowi/ że mu ŝię ŝyn vrodził/ przydał y to/ że ŝię rádował/ [...] że ŝię zá czáłow Aryŝtoteleŝowych vrodził *ModrzBaz* 130v, 42v, 75v, 130v; To tylko przydam co ŝię tám [*w żywocie ŝw. Witalisa*] niedołożyło. *SkarŻyw* 566; *CzechEp* 32, 33; *NiemObr* 37, 47; *ActReg* 10; *WujNT* 556; Ale to chcę přidać: iŝ się częłto w Polłkim ięzyku trafia/ ze po/ s/ idźie/ c *JanNKarKoch* F2v; *SarnStat* 511, 1072, 1073; *SiebRozmyśl* K2v, K3; *SkarKazSej* 678a.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikami: to (15), *ono* (1), *tak* (1); *przytoczenie poprzedzone słowami: słowo* (słowa) (15), *mowiąc* (tak) (3), *rzekąc* (1), *ono miejsce* (1)] (64): *GlabGad* P4v; *ComCrac* 16; gdy przerzekł Chleba náłzego: to przydał/ doŝyć ci mám i nazbyt/ ku tego ciała pożywieniu/ ale cię proŝę o chléb łalki twoiei *MurzHist* 14v, H2v; Yeŝcze wam wyele mam powyádác/ ále nyemożećye znoŝić teraz: A záтым wnet przydał: Ale kyedy przydydze on duch prawdy/ on was wŝlyŝtkyey prawdy náuczy *KromRozm II* g, gv, xv, x2; Bo y Dawid ná myełcu námyenyonym/ wyrzekłŝy/ im myerzi mye zbor złoŝciwych/ przydał/ A z bełbożnymi nye będę ŝyedzyał. *KromRozm III* A6, K5v, K6v; *KrowObr* 188, 195v, 200, 202, 233v; *Leop Gen* 15/3, 1.*Reg* 16/11; gromił [*kaznodzieja*] lud ná Kazániu prze ŝwowoleńŝtwo/ y prze zbytki: y ktemu to przydał/

Ieśliże łye Przeworłko káiác niebędźielz/ wedwie Niedzieli pewnie zgorełz *OrzRozm* G2v; Filip przydał [do *Kredo*]: Skąd przydzye ładzić żywych y martwych. Bártłomiey też przydał: Wierzę w Duchá świętego. *BielKron* 139v, 14v, 16, 64, 123v, 139v [4 r.]; *SarnUzn* D5; *LeovPrzep* H3; Przetho kiedy powiedał: Syn człowieczy będzie wydan [...] przydał nákoniec/ á on trzeciego dnia zmartwychwltanie. *KuczKat* 50, 170; *WujJud* 99v, 181, 212v; *BudNT przedm* b6v, b7; *CzechRozm* 165, 167v, 266, **7v; *KarnNap* D2; Lecż Bog łam wltawuiąc mężoboycam ná gárdle karánie/ zárázem y przyczynę przydał/ mowiąc: Bo ná wyobrażenie Boże ielt człowiek wczynion *ModrzBaz* 80; *Oczko* 17, 23; Vłtyłzawłzy gránie małz święty/ rozgniewał łię y rzekł: Ach mię/ nędznik ten vmárły ielt: [...] Y przydał: idźcie daycie mu ieść y pić/ a wiedzcie łfz vmárły ielt. *SkarŻyw* 497, 373, 565; *MWilkHist* K2v; *NiemObr* 122; *WerKaz* 288; Odkupiciel twoy/ ták o oddalenie kubká gorzkiey męki łwey proślił/ iż záráz przedłię przydać raczył: Włzakoż nie iáko ia chcę/ ále iáko ty chcelz/ Oycze/ niech łię słtanie *LatHar* 579, 128, 202, 571, 651; *WujNT przedm* 14, s. 266, 658, 773; *WysKaz* 16; *CiekPotr* 92. Cf »przydać słow(k)o«.

Z połączeniem przytoczenia ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (1); iż] (2): Abágárus [...] połłał do Pána Krytułá łift łwoy/ prołząc áby go przyłzedł vzdrowił ná trąd/ obiecuiąc mu dáć to włzytko czegoby v niego żádał/ przydawłzy też to: iż łyłzę że łie Zydowie przeciw tobie zbieráią *BielKron* 140v; *StryjKron* 6.

W połączeniach szeregowych (6): tak mocno trzymam/ że żadne Concilium/ Synodus/ Decreta/ [...] może mieć takowá mocz/ aby tełtament pana Chrıstvfłow/ mógł przemienić/ przydać/ albo czo odiać/ y też káłłować. *SeklWyzn* d4v, Cv; *KrowObr* 195v; *CzechEp* 117; *SarnStat* 909, 942.

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe [w tym: wiele (2), mało, niemało, więcej] (5): *KrowObr* 233v; *KochSat* B3; *GórnDworz* Eev; [Rzymiski Kościół] wiele łkázil ábo wywrocił náuki Apołtolłkiey/ wiele odiał/ á przydał też wiele/ wielu rzeczám łie też przeciwi y przelłáduie. *RejPosWstaw* [143⁴]; Bo pewniennem tego, żebył mi był W.M. mógł niemało o tym przydać. *SarnStat* 228.

W przeciwstawieniach: »przydać ... ująć (a. odjąć) (12), odmienić (a. przemienić) (6), kasować, opuścić, umniejszyć« (15): *BielŻyw* 27; *GlabGad* K2; Czyagnyony pothym nycz przidacz any odmyenycz nyechczialł, łycz zeznanye tho bicz prawdziwe thwyerdzyel *LibMal* 1552/167; *SeklWyzn* Cv, d4v; Ieśliże co przydałz [do tego prorocłwa] przyda Pan Bog włzyłtki plagi nápiłáne w tych księgach. Iełli tełz co wymiełz/ wymie cię Bog s ksiąg żywotá wietznego. *KrowObr* 151v; *Leop 1.Mach* 8/30 [2 r.]; *GórnDworz* Q2; *RejPosWstaw* [143⁴]; *BielSjem* 15; *CzechEp* 114; A włzákże iełłieby nápotym zdáło łie nam y Rádam náłzym w téy mierze co przydać/ álbo wiąć/ álbo odmienić/ [...] to zówždy potym będzie ná woléy náłzéy. *SarnStat* 975, 370, 1316.

Zwroty: »jeszcze (więcej) przydać« [w tym: k(u) czemu (4), do czego (1), komu (1)] [szyk zmienny] (22): Tu małz iálne łwiádectwá Duchá łwiętego/ [...] Ale y to iełłtze przydam/ iełłi thá offiárá Młzárłka wáłzá/ [...] nietzyni żadnego odpulłtzenia grzechow/ [...] tedyć tym obyłzáiem ielt niepotrzebna *KrowObr* 188, 233v; I rzekł Abram: Pánie boże/ coż mi dáłz? [...] I ielłcze to przydał Abram [*Additque Abram*]. A mnieł nie dáł płodu *Leop Gen* 15/3, *A3v; *BielKron* 64, [84²], 119; *KochSat* B3; Cum haec dixisset, haec subiunxit, Wyrzekłzy to/ yełłcze to przidał. *Mącz* 178b;

GórnDworz Eev; *WujJudConf* 217; K temu iefzczę y to przydam: Pewna to iż fie Mefyafz w Betlehem národzić miał *CzechRozm* 165, 72, 163v, 202v, 264, 266; *ModrzBaz* 97; *Oczko* 17; *CzechEp* 32; *NiemObr* 47; *WerKaz* 288.

»nic nie przydać; nie moc (a. nie chcieć) nic przydać« [*w tym: do czego* (2)] [*szyk zmienny*] (4:4): *LibMal* 1552/167; *GórnDworz* Y4; *SkarJedn* 108; Nie przydaćie nic do fłowá moiego *mowi to Bog* ktore ia wam rofkázuie: áni teź od niego co odeymiećie *CzechEp* 114, 117; Y nie mogą dáley/ przeciwnicy nic przydać/ coby fię w tych fłowiech nie zámykáło. *NiemObr* 107, 105; *SarnStat* 370.

»przydać sam z siebie, z swego, z rozumu swojego« [*w tym: gdzie* (1)] (2:1:1): Dáleko to było podobniey dáć ludziom profytym/ co Kryftus Syn Boży *mowi/ piycie ftego wfyfcy: á niífli to co mowi. Bierćie/ iecćie/ kędy nieprzydał wfyfcy/ chociaście wy to z rozumow fwoich przydáli Wemfzalech wáfzych* *KrowObr* 202; y *mowił [papieź Grzegorz] [...] Lepiey żonę mieć/ á niífli zápalenie ćierpieć. I przydał iefztze więcey íam s fiebie. Lepiey fie dopuścić kxiężey ożeniác/ á niífli dziatki niewinne zábijác.* *KrowObr* 233v; *BielKron* 119; *NiemObr* 122.

»przydać słow(k)o (a. słow(k)a)« [*w tym: do czego* (2), *gdzie* (3); *z przytoczeniem* (15)] [*szyk zmienny*] (22): *BielŻyw* 114; *SeklKat* Y3v; *MurzNT* 18v, 156 *marg*; ábowiem kiedyby był thego fłowá wfyfcy nieprzydał/ mogláby byłá wielka tzeńć ludzi ku wáthpieniu y rofpátzy przyść *KrowObr* 48, 210v; Powiedz mi czemuś przydał to fłowo Krolewfkiego/ álbo infze íeft bogáctwo pófpolite/ á infze Krolewfkie? *OrzRozm* N2; przed poświęceniém chléb profity íeft: ále gdy fłowá Chryftufowé przyda [*kaplan*]/ z chlebá ćiáło íeft Chryftufowé. *BialKat* 321; *WujJud* 162; głupi piáraz ztych dwu słowek Hypo á krifin vczynił íedno słowo Hypokrifin/ a iż nie krzeczy było wyrozumienie/ drugi [*pisarz*] przydał słowko/ eis/ zá czem wkradlá fię tá omyłká do ksiąg Greckich/ że w nich teraz tak to mieyfće ítoi/ Hinc mi eis hypokrifin pefite *BudNT przedm* b4, *przedm* b8v, c4v; *CzechRozm* 39v, 167v; Ná co máiąc wzgląd *Platina* Hiftoryk Papiefski [...] opifuiąc niektorych Papieźow żywot złośliwy/ ty fłowá przydał: O Ludonice, vtinam tum viueres etc. *NiemObr* 62; *LatHar* 103; Gdziem teź ktore fłowo/ ktorego w Graeckim y Láćińfkim nie máłz/ dla lepźzego wyrozumienia przydać muíiał/ tom dał infzá literá wydrukowác *WujNT przedm* 20, s. 12, 13, 115; *SarnStat* 1245 *marg*; *SkarKaz* 154b.

Szeregi: »przydać a napisacć« (1): muíim przydać á nápiácć ípofof ízaleńftwá ludzi proftych Pogáńfkich *BielKron* 20.

»powiadać (a. powiedacć, a. powiedzieć), (i) przydać« [*szyk 3:1*] (4): *LibMal* 1545/103v, 1547/129; Rzekł Micheafz: Widzyálem Izráel rófprófzony íáko owce przez páłterzá. [...] Przydał iefzczę Micheafz y powiedzyał/ iż dał Pan Bog teraz duchá lżywego w vftá twych prorokow *BielKron* [84²]; *ModrzBaz* 42v.

»przydać, (i) przypisacć« (2): *MurzNT* 18v; ktorzy [*rabini*] wam wiárę ípifáli/ y plotek wiele kłamlowych o nowym náłzym teftámencie/ y o náłzym Pánie Iezufie Chriftufie/ ku niey przydáli y przypifáli *CzechRozm* 70v.

»(i) włożyć (a. przyłożyć) a (i, albo) przydać« (3): Przeto teź tu Duch Święty/ niedarmo włożył/ albo przydał/ to fłowo/ Kryftufá ípráwiedliwego *KrowObr* 210v; *SkarJedn* 276; Wię y przywileiów potrzebnych ktemu przyłożyłem/ y *Arborem Confanguinitatis* y *Affinitatum*, y innych wiele rzeczy potrzebnych przydałem. *SarnStat* *4.

»zmyślić abo przydać« (1): to [zwierzchność biskupa Rzymu nad Kościołem] było y to tu Biłkupi znaią y w Rzymfkich autentykách zořtało. ktore Iulius papież po zmárłym Felixie tymże Biłkupom wypifałwy pořyla. ktory zmjřlić abo przydać nic nie mogł *SkarFjedn* 108.

β. *O literach* (7) :

Zwrot: »przydać literę« [w tym: gdzie (3)] [szyk zmienny] (4): á ná brzegu pod tymże znákiem/ » nápiřalem iáko řtoi w Graeckim/ przydawřzy lilitę [!] G. *WujNT przedm* 16; Bo gdje co więcey w Graeckim niř w Lácińřkim [tekřcie] było/ tom gwiazdká náznáczył w texcie y ná brzegu/ przydawřzy ná końcu literę G. ktora znáczy że Graeckie księgi Krolewřkie ták máiá. *WujNT przedm* 16, *przedm* 16, 20.

αα. *Uzupelnić zasób alfabetu* (3) :

przydać k czemu (1): [Nykostrata] wynálázłá im [ludowi] piřmo nářze Lácińřkie [...] y czytác náuczřłá według punktow y głořow zgodliwych/ ktorych napirwey było XVII. to ieřt/ ABCDEFGILMNOPRSTV: Potym k nim przydano KQHX: Ypřilon tákież Zet z Greckie⁶⁰. *BielKron* 51v.

przydać czym (1): owé [dwadřieřcia cztery litery] řá głořnè, y ktore řadnègo ięzyká nie wiázá, áby řobie wedle niego bądř co przydać bądř co wiác z nich kto niemógł iáko y řami áccentámi, punktámi, y diphtongámi [Grekwie i Łacinnicy] przydáli. *JanNKar* C3v.

W przeciwstawieniu: »przydać ... ująć« (1): *JanNKar* C3v *cf* *przydać czym*.

γ. *O dodatkowym członie imienia [komu]* (1) : vrodził řie řyn Krolowi Zygmuntowi pierwřzego dnia mieřiacá Sierpnia/ [...] ktore^{mv} imię dano Zygmunt wtory/ á Cesarřkie przydano Auguřtus od mieřiacá/ bo ten mieřiac zowá Auguřtus po Lácińie *BielKron* 418v.

c. *O abstraktach (wartořciach duchowych, uczuciach, doznaniach i działaniach itp.)* [w tym: co, ile czego, czego (po przeczeniu) (59)] (74) : Dał mu [Pan Salomonowi] o co řádał to ieřt Mądrořć/ przydawřly bogáctwá y řlawę *Leop* 2.Par 1 arg; Adicere suum calculum, Głoř álbo wotum řwoye przidác. *Mącz* 162a; *RejPosWiecz²* 90v; *WujJudConf* 166v; *Oczko* a3; *Skarřzyw* 15; *StryřKron* 105; *Ty/ [...]* Nie iák řędřia/ ále iáko Oćiec práwy/ Máiác ná tym dořyć/ mnie pokáráć máło/ Iák mátká/ gdy dziećieř/ v wod řie zářtało. Przyday co ořřřzego/ prořę *GrabowSet* S; *LatHar* 81 marg, 188.

przydać czego do czego (1): Cóż czynić? czy mam řzukác tego co zginęło? Chybábym przydać ieřzce chćiał pracey do řzkody. *CiekPotr* 77.

przydać czego ku czemu (1): Si cum scientia sociaverint diligentiam, By ku vmiętnořci przidáli pilnořci. *Mącz* 398b.

przydać do kogo, do czego (14): *KrowObr* 198v; *RejPos* 119v; *Grzegřm* 6 marg; niektore obyczáie y powářne obrędy/ moc Kořcielna do niey [do spowiedzi] przydála. *KuczbKat* 210; Piřmo Boże w řobie dořtáteczne ieřt/ iednák przedřię potrzebá do niego przydać powářnořć wykłádu Kořcióła Powřzechnego *WujJud* 28v; *ModrzBaz* 112v; *LatHar* 649; *PowodPr* 29; *CiekPotr* 66; Czwarda burza ánimuřu nářzego ieřt BOIAZN, do ktorey tu mořeřz przydać řmutek y zálořć. *KlonFlis* B, A4v. *Cf* *przydać czego do czego*, »jeszcze przydać«.

przydać komu, czemu (20): *KlerWes* A2v; Ale zářię nam rozumnym/ ktorzy mamy dobrowolnořć w thym przyrodzeniu/ wiele nam łagodnořci przydano. *HistAl* K3v; *GliczKsięř* E7, H8; *BibRadz*

Ps 114/14, *Eccli* 17/9; *Mącz* 163a; *GórnDworz* O6v, Y4; *RejPos* 31v; *SkarŻyw* 14; *WerKaz* 283; *GrabowSet* V; *WysKaz* 10; *SarnStat* 1119; [ziemianin] wolałby ten grosz schować na potym dla syna. Abo dla wianá corce/ gdy ją za mąż wyda/ A pomoc małżonkowi przyftoyną z nią przyda. *ZbylPrzyg* A4v. Cf *Zwroty*.

przydać k(u) czemu (11): *KlerWes* A2v; także to ielzcie ku złoczyństwu/ okrutną złość przydać myflifz? *MurzHist* N3; *BielKom* C3v; *KrowObr* 46; *BielKron* 79, 101; y ku tey starożytney domu walzego chwałę [!]/ nową chwałę wyzwolonych nauk kuśilesz się przydać *KwiatKsiąż* F3; On [Menelaus] chocia ze wśtydem Zony się wspomina: A ia wroćić radzę: Abychmy ku zelzeniu niesprawiedliwości Nieprzydali *KochOdpr* B4v; syn oycá nie wydał [= nie okazał się gorszy]/ Lecz ku sławie dziedziczney y swą własną przydał *KochFrag* 43, 30; *WujNT Act* 22/3. Cf *przydać czego ku czemu*, »jeszcze przydać«.

przydać nad co [= do czego] (3): A [koncylium] dawiając przyczynę potęmpyenia tego/ tak pilfe: iż on [Dioskor] nad inie złości fwoye to przydał/ iż przeciwko strożowi winnice páná zaftępow/ który od łamego zbawicyelá náłfego postánowyon yeft/ ślaleństwo swe okazał *KromRozm III* Q; *WujNT Luc* 3/20, s. 204.

przydać nad co [= powiększyć co] (1): Nie wodźcie tu tych więźniow/ abyśmy przeciw Pánu nie zgrzeszyli: Wyście wymyflili przydać nad grzechy y nad wyftępkę náłze/ A wielkić ielth grzech wáńz *BibRadz 2.Par* 28/13.

przydać czym (2): ále w.m. więtfzą dziękę/ od białychgłow odzierzyfz/ kiedy rádniey co przydałz/ niż wymiełz tym thák zacnym cnotam/ wymową swoią. *GórnDworz* Y4; Mychmy to za lekárstwo łobie poczytáły. (-) Prózna to/ więcéy bólu tymeście przydały. *GosłCast* 41.

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe [(tym) więcej] (2): á chłopcytá obaczywflý że się yelłcze [Rurał] gnyewa/ á czyty y withanya nye za wdzyęczone przymuye/ przydali mu wyęcey *GliczKsiąż* H8; *BibRadz Ps* 114/14.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (2); iż, że] (3): *KromRozm III* Q; A Herod tetrárchá będąc strofowany od niego [Jana] o Herodiádę [...] przydał też to nad wśzytko/ że zamknął Iana w ciemnicy. *WujNT Luc* 3/20, *Act* 12/3.

W przeciwstawieniach: »przydać ... ująć (3), zadzierzyć« (4): Ut non plus darent iuris quam detinerent, Aby nie więcey śprawiedliwości zádzierzeli niżliby przidáli. *Mącz* 447c; *GórnDworz* L7v, Y4; bo na niektórych więcéy powinności włożono, y wrzędów przydano, niektórym więto. *SarnStat* 233.

W porównaniu (1): A iżeby Pan Kryfthus takową wiare tym więcey wtwierdził y vmocnił w nas: przeto też świątości ku tey Ewánieliey przydał iákoby iákie pietzęci *KrowObr* 46.

Zwroty: »przydać [komu] hojnie, obficie« [w tym: czego (1)] [szyk zmienny] (1:1): Obaczywflý to ony [Charyty]/ co pánie [Juno, Pallas, Wenus] śprawuia. Ze tak tę piękną pánnę [= królewę Izabellę] na świat wyprawuia. [...] Przydały iey obficie/ wielikiey wdziętności. *KlerWes* A2v; Wślytkim wam Pan hojnye przyda tak wyele dobrego *LubPs* aa.

»jeszcze przydać« [w tym: do kogo, do czego (3), komu (1), k czemu (2)] [szyk zmienny] (10): *MurzHist* N3; *GliczKsiąż* E7; Rzeczefz synom Iakobowym/ widzyelifcie ktorem rzeczy wam czynił/

y iefzcze przydam/ iefli będyecie ftrzedz przymierza mego *BielKron* 32, 29v; *GrzegRóżn* Nv; *RejAp* 19; *RejZwierc* 4v; Oćiec moy kładł ná was iárzmo ciężkie/ ále ia wam iefzcze przjdam [*ego addam*] cięższe *BudBib* 2.Par 10/11; *CiekPotr* 27, 77.

»nic nie przydać« [*w tym: komu (1)*] [*szyk zmienny*] (2): bo kiedy dworzánin wczym innym będye ofoalny/ vbior mu nicz nie przyda/ áni wymie. *GórnDworz* L7v; *KochFrag* 52.

Szereg: »przydać i poprawić« (1): Tákić był czyłty obyczáy/ iż gdy dzyecyę przyfzło do oycá fkráżyć ná onego/ ktory go dla wyłtępku yákyego fkaráł/ zás mu yefłcze ocyec przydał y poprawił. *GliczKsiąż* E7.

W przen (1) : O moy miły Pánie przydayże iefzcze ku temu fwemu wdzięcznemu vpominániu ferce thákowe/ áby fie vznakwzy náwroćilo fie ku tobie *RejAp* 19.

Przen (2) : Tego tylko vpádłym nam niedoftawáło/ Wefela w ciężkim żalu/ lecz oto przydało Niefczęście z láłki fwoiéy: Polixenę ráią *GórnTroas* 59.

Zwrot: »nadzwyż przydać« (1): Znowu mój fynu weźmi płáčz/ y potárgánié Kofy/ á oycu donieś mé pocałowánié/ Z tym włzytkim/ co po śmierci onégo zoftáło/ Y co nádzwyzł niefczęście Troiánłkié przydało *GórnTroas* 55.

α. *W konstrukcjach oznaczających zwielokrotnienie (3)* :

przydać czego do czego (1): *SkarŻyw* 89 *cf* *Przysłowie*.

przydać do czego (2): Biádá Synom fpuściáłym/ mieliście rádę/ ále niefemnie/ ktorzyście tkáli płotno/ ále nie przes Duchá mego/ ábyście przydáli grzech do grzechu. *KrowObr* 207. *Cf* *przydać czego do czego*.

przydać czemu ku czemu (1): boleść ku boleści przydáli twoim ránom/ gdy cię okrutnie powrozámi rościágnęli *LatHar* 292.

Przysłowie: Przyzowie ich Eudoxya y dopiero krzywdy fie fwey przed nimi ná Ianá włkráziáiąc práwie ogniá do ogniá przyda. *SkarŻyw* 89.

β. *W hebrajskiej formule złorzeczenia [w tym: komu (1)] (2)* : To niechay vczyni Pan Bog nieprzyiacielom Dawidowym/ á tho przyda [*Haec faciat ... et haec addat*]/ iefli co zołtháwię ze włlyłtkich rzeczy iemu przynależácych do záránia *Leop* 1.Reg 25/22; *BudBib* 3.Reg 2/23.

d. *W matematyce (15)* :

α. *W obliczeniach algebraicznych: zsumowác [co, ile czego] (9)* : Przydawanie w rozmagitych monetach/ każdá monetę ofojno przydawłzy przywiedz na wietłzá monetę przez ono yle niefie. *KłosAlg* D3; [*komentarz do rozwiązania zadania*] oftála frakta 11/41 częłci/ ktore na probie [= *sprawdzeniu poprawności wyniku*] przydałz. *KłosAlg* F, E4 [2 r.]; A włóżywłzy w tę fummę dzieśięć tyśięcy złotych/ ná kuchenne pienádze Pánom Rotmiłtrzem. A przydawłzy dzieśięć tyśięcy złotych ná robienie prochow po miáłtách y zamkách vkráinnych/ tedyby nie wyfzło iedno trzy kroć fto tyśięcy/ dzieśięć tyśięcy złotych *VotSzl* E4.

przydać do czego (1): Summá tego włzytkiego 5560. A iefli przydałz do they fummy czterzy ftá y czterdzieści lat/ tedy będye całé fześć tyśięcy lat od ftworzenia świátá. *LeovPrzep* K2.

przydać ku czemu (2): (*nagł*) O Przydawaniu. (-) Przyday iednę liczbę Ku drugiej. *KłosAlg* Dv; przydayże ielzche k temu siódmą część z ośmi łokiet/ á będziefz wżytkięgo mieć [...] dwádzieściá y pięć łokiet/ y siódmą część łokciá. *GrzepGeom* I2.

W przeciwstawieniu: »umniejszac ... przydać« (1): á zořtałać frakta po dzieleniu moneti mnieyfzey albo wagi/ tedy iey nie vmnieyfzay/ iedno iá na probie prořto przyday cżija była iako tu. *KłosAlg* F.

β. *W geometrii: łączyc figury* [co, ile czego do czego] (6) : Gdy tedy řpólny co w pořzrodku ielř Klin b.c.d. przydařz y do tego y do owotego/ tedyć thé Figury co z tego przydawánia vrořtá/ iáko Kwádrat y *Romboides*, muřzá być równé. *GrzepGeom* G2; Przyday do Kliná a.e.b. Figurę o cztęrech węglách a.b.c.f. z tego wżytkięgo będzie Kwádrat długi e.b.c.f. *GrzepGeom* G4; Do tych tedy dwu Klinów równych/ przyday ták wielé do iednégo iáko do drugięgo. *GrzepGeom* G4, G2, G4 [2 r.].

2. *Przydzielić, wyznaczyć na pomocnika, opiekuna, towarzysza; addere Modrz, JanStat; dare PolAnt, JanStat; constituere PolAnt; adiungere JanStat* [w tym: kogo (44), co (żywotne) (1), co (W przen i Przen) (2)] (50) : tedy Wożny chořia by go řáđ nieprzydař ma Rok złożyć řędziemu ná dzień řzořty *UstPraw* C2; Przydano teź Kántory/ ktorziby młodzieńce w náuce Muziki/ y w inřzych náukách Máthematyckich ćwiczyl *ModrzBaz* 131v; Wożny Wożnégo przydać może. *SarnStat* 575, 831, 1284.

przydać kogo (G) *do kogo* (2): obiecuiemy/ iz do řędzi/ które ná řáđzenie řpraw ná Séymie króleřtwá náznáczymy/ iednégo álbo dwu z Rad nářzych/ álbo Vrzędników Księřtwá onęgo przydamy řędzi/ ktorzy będa vmieiętni około vřtaw y zwyczáiów Księřtwá onęgo. *SarnStat* 146 [*idem*] 1145.

przydać kogo (G) *komu dla czego* (1): Náđ ktorym wořkiem przełožyl [*Montwił Gimbutowicz*] Erdziwiłá Syná řtářřzego/ Męźá w dzielnóři Rycerřkiey dořwiádczonego/ przydawřzy mu dla porády y woienney řpráwy/ Męźow y Pániáť przednieřřzych *StryřKron* 265.

przydać do kogo, do czego (żywotne) (6): *ZapWar* 1548 nr 2656; Sertorius [...] przydař páchořká wielkiego/ vdáthnego do lichęgo koniá/ á do wielkiego koniá páchořká lichęgo/ řłábęgo. *BielSpr* 49v; Ktemu/ poniewáź Kořciořy miáły przyłáczone do řiebie řzkořy dla młodzieńcow/ przeto chćieli do tego řtanu kánoniczego/ przydać řzkořářtyki *ModrzBaz* 131v, 97v. Cf *przydać kogo* (G) *do kogo*.

przydać komu, czemu (żywotne) (21): PRzeto tedyź řkoro řtworzył [*Bóg*] człowieká pierwřřęgo/ Wneth mu przydař Towářiřřá iřcie nádobnego/ Pánnę piękná [...] ku poćieřře ięgo. *MrowPieř* A2v; *RejWiz* 130; Przydařem mu theź towářiřřá Ooliábá řyná Achifámechowęgo z pokolenia Dan *BibRadz Ex* 31/6; *OrzRozm* S; Ociec dla ich [synów] młodóři przydař im męźe řtáteczne/ řpráwne/ á zwłářzczá w walecznych rzeczách/ ktorzyby ie dobrze řzádzili á imi řie opiekáli. *BielKron* 158v, 108v; *RejPos* 304v; *BielSpr* 41; *CzechRozm* 187; *KochPs* 115; *ArtKanc* N11, V2v; *ActReg* 64; řtraź przydawřzy młodzieńcom/ thymi řłowy do Pořpolřtwá przedmowę vcżynił. [...] *Phil* E2; POtym ná tychże Rocęch wnet zárázem řáđ ma przydać powodowi Woźnégo Ziemiřkięgo iáko zwycięzczycy *SarnStat* 826, 44, 518, 545. Cf *przydać kogo* (G) *komu dla czego; komu za kogo; Zwrot*.

przydać komu za kogo [= *jako kogo*] (1): Mnie Plautus LVXURIA á tę INOPIA Przezwáł: y przydař mi iá zá corkę włářciwá. *CiekPotr* 2.

przydać k(u) komu (14): *RejKup* b4; Tedy Ionáthán řyn Azáelów/ y Iáchzyařř řyn Tekuego wyřáđzeni řá ná tę řpráwę/ á knim przydano Mořolámá/ Lewieęgo/ y Sábáthaieęgo. *BibRadz* 3.*Esdr*

9/14; przydali k nam fiedm fwoich ktorzy nas do ich kráin przywiedli. *BielKron* 447, 31v, 55v, 89v, 207, 218v, 233, 272; *BielSpr* 41; *BudBib* 2.*Esdr* 13/13; Ku którym [referendarzom] przydaliśmy dwu w prawie náuczonych Duchownych *SarnStat* 56, 1284; [Ale íście to i drugi raz p(o)wtarzamy, zesmy o tym nie myśleli, abysmy ku Wam p(ana) trockiego, aby s Wami pospołu hetmanieł, przydać mieli, jeno ízesmy p(anu) trockiemu pisać kaz(a)li, aby się ze Żmodzią do Lidy ruszeł *ListyPol* II 1549/412].

przydać ku czemu [= w jakim celu] (3): Stroz [tj. anioł] kthorego Bog przydał ku záchowaniu zdrowia iego [Piotra]. *BibRadz* II 726 marg; wyładziło go [biskupa przemyskiego] wżytko *Concilium*, ad colligendos omnes abufus *Ecclefiasticos*: ku czemu przydano iemu dwánaście drugich Biskupow *OrzRozm* S; *BielKron* 108v; [*BielKron* 1551 7].

przydać na co (2): *ZapWar* 1548 nr 2656; Kto moze Woznego ná pozwanie przydać, y który zwyczaj był przed tym pozowania. *SarnStat* 574.

Ze zdaniem celowym [(a)by] (3): *GliczKsiąż* A2; Iuż mogą [ci, co mają na pieczy swoje powinności] y fatá fwe zázwdy złomić fnádnie/ Ze im z głowy namnieyzy y włofek nie fpádnie. Bo im przydał [Bóg] Anyoły by ich ftrzegli pilnie *RejWiz* 130; *BielKron* 272.

Zwrot: »[czemu (żywotne)] na pomoc przydać« (1): W tym [Rokoszu] wilcy miedzy łobą łtárego obráli/ Ktoremu dzieiesięć młódzzych ná pomoc przydali. *CzahTr* D4v.

W przen (1) : [Bóg] Morze ná poły przedarł/ oné [synów *Efraimowych*] przeprowádził [...] Przydał im wódze: ná dniu obłok znákomity/ A w nocy nieprzeyżránéy ogień niepokryty. *KochPs* 115.

Przen [komu za co] (1) : Pogáni o nim [o *Kucharskim*] wiedząc iednák fie go chronią/ Pomniąc męftwo tákże też y gotowość iego/ A nawięcey fie káždy dziś obawia tego/ Widząc iż lyny wpráwił w tákową robotę/ Owę páníą zá mátkę przydał im Bog cnotę *PaprPan* E3.

3. Pomnożyć, zwiększyć ilość, intensywność lub wielkość; *adicere PolAnt*, *Mącz*, *Vulg*; *addere PolAnt*, *Vulg*; *apponere PolAnt*; *adhibere*, *amplificare Mącz* [w tym: czego (38)] (39) : Y przeczże iuż was mam więcey kárác/ gdyż wy przydaćie przewrotności? *BibRadz* *Is* 1/5; *Artem adhibere*, *Nauki przydać*. *Mącz* 151c, 8b, 151c, 162a, 499b; Gdyż pímo ś. ma w łobie wżytkę całą y dołkonáłą powagę y zuppełność/ że iey nikt nie może przydać *CzechEp* 136; Iużełz pieczy fwey przyday/ z ochotną pilnością/ Iák byś go [przyszłego małżonka] też zwabiłá vdátną głádkością. *PaxLiz* C2v, C2.

przydać komu, czemu [w tym: sobie] (2) (24): Abowiem kthoregos ty bił przeładowali łą/ y przydali bolełci ranam mogim [*Ps* 68/27]. *TarDuch* A7v; *BielŻyw* 5; *BierRozm* 10; A bądźcie dobrej á mocney wiáry/ iż on [Pan Bóg] przyda ofobney mocy myłlam wáłłem *RejPs* 45v, 42, 99, 152v; Milcz dla boga myły brachu Nieprzyday mi więcey łtrachu. *RejKup* e7; Ná offáry [!] ninieyłze pánie prośimy weyrzy/ áby nam przydały nabożeńłtwá y zbáwienia. *KrowObr* 168v; *RejZwierz* 107v; Y przyćiągnął *Telgáthfálnáár* krol *Ałfyriyłki*/ ktory mu [*Achazowi*] był iefzcze więcey ciężek/ á niżli mu przydał pomocy. *BibRadz* 2.*Par* 28/20; *BielKron* 256; *AEsculapius*, Syn *Apollinów*/ [...] Który lekarskiey nauce swiatłości przidał y oney poprawił. *Mącz* 5a; tym łokiem lice pomázuy/ dziwney mu głádkości przydałz. *SienLek* 80v, 67; *GórnDworz* F5, M; Abyś thedy przydał łobie mądrości Czytay *Hiłtorie* tyto w ćichości. *HistRzym* *ktv*; *BudBib* 2.*Par* 10/14; *SkarŻywBog* 357; *MWilkh* E3v; *SiebRozmyśl* H2v; Naprzod tedy vkáże to/ iż oni co naprzednieyzy ludźie ktorzy dla ofobliwey cnoty miedzy Bogi łą policzeni/ wiele godności y ceny flifowi [tj. żegludze] przydali *KlonFlis* A3; *SapEpit* B3.

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe (1): Oćiec moy oćiążał was iármem/ ále ia wam przydam tym więcey *BudBib 2.Par 10/14*.

W przeciwstawieniu: »przydać ... ując« (1): Iełt coś inego co człówekowi wiele przydác/ y wiąc może dobrego mniemánia/ y wziętości: á to iełt záchowánie á łpolna przyiaźń s kim ią kto wiedzie *GórnDworz M*.

Szereg: »dodać, przydać« (1): Arrigere aliquem seu alicuius animum, Pokrzepczyć kogo/ Dodác mu dobrey otuchy/ fercá/ Nádźieye dobrey przidác. *Mącz 350a*.

W przen (2) : W téy [*w niewoli*]/ nic mię nie vćiełzą ściány mármórowé/ Ani fercá przydádzą y fkrzynie fładrowé. *PudłFr 72; KmitaSpit C4v*.

Przen [komu, czemu] (3) : Day nam Boże/ áby to vrotzyłte święto Iánuáryuřzá/ przydáo nam grzechow odpufłtzenia. *KrowObr 174v, 163; Nieumiém ia/ [...] świętych przenáydowác dóry/ Aby łákoméy wodźie Tureckie towáry Bogáctwá nie przydály KochPieś 11*.

4. *Sprawić, że coś stanie się czyimś udziałem; uczynić jakimś, uczynić dla kogoś, dać; ingignere, inolescere Mącz; applicare JanStat [w tym: komu, czemu (16), co (14)] (18) :* PAn Bog iełt łprawcá moiem/ [...] Mył rozumną náwłłfytko przydál iełt mnie á czwicyć mie raczy *RejPs 33v, 154v; MurzHist P3v; Iednym łie chce wćełności vżywác/ Drudzy każą w kárności przebywác/ Gorczyće tu z miodem pomieřzano/ Wćełność s kaźniá człóweku przydano BielKom E4v; GliczKsiąź D2v; KrowObr 151v; A wiele w nim y kłtałtow łwoich był okazał/ Bo mu [Bóg człówekowi] był nieśmiertelność z niewinnoćią przydál. RejWiz 133; Bociem ia to y z inych iełzcze przed tym łłychał/ Iż wđdy wam Pan niemáo iákieyś mocy przydál. Powieřdzał Merkuryuřz/ prawdá iźci przydál/ Ale łobie tę zwirzchność ná włzytkim záchowál. RejWiz 144, 144; Inolevit nobis natura, [...] Przidáo nam przirodzenie/ yełt nám to przirodzono. *Mącz 262b, 145d, 241d; RejPos 214; Przetoż máią być zgromádenia vććiwié/ [...] gdyż tákie zbory łą świádkámi wyznánia y odłáczenia Kościóła Boże⁸⁰ od inřzych fekt [...] Y przydál Pan tákowym Zborom ołobne obietnice/ [...] Gđzie dwá álbo trzey zgromádeni w imię moje będą/ ia w pořzodku ich. WujJudConf 220; Lecz iełli mię chceř pytać o rymy moie/ Którym boginié dóry przydály łwoie/ Wiédz iżem śmierći znikłá: á poki łłynie Lutnia/ [...] Sappho nie zginie. KochFr 65; SarnStat 1092*.*

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe (1): [mówi kot do lwa zamkniętego w kłozie] A tak lewku namileiřfi Chocziam ia niepoczefłnieiřfi Alie bim łtobą niemienial Chocziabis mi wiele przidál *RejRozm 407*.

Zwrot: »nic [za co] nie przydać« (1): áni Anyól/ áni człówek/ áni niebo y ziemiá/ y włzyłtko łtworzenie nic zá to [*stworzenie wszystkiego z niczego*] niemogą przydác pánu Bogu: którym ón łam wřczya tego włzyłtkiego: czym łam/ [...] żywie/ y iełt. *BiałKat 76*.

Szereg: »włác a przydać« (1): Wćzym [*w podobieństwie do rodziców*] yełłcze pan Bog चुć á ferce nieyákýe rodzicom przeciw płódu łwemu włál á przydál/ áby ták ono miłowáli y łłánowáli yáko kyedy łámi łiebye. *GliczKsiąź D2v*.

5. *Nadać, ustanowić; addere Mącz [w tym: co (16)] (17) :* *KrowObr 78v; Ten [papież Grzegorz] teź przydál czerzy dni włtępne pořtu wielkiego/ to iełt/ řzodę/ cźwartek/ piątek/ łobotę. BielKron 164;*

A iżby to [wspomaganie rodziców] dźiatki rodziców z chuci czynili/ przydał pan zapłatę/ mówiąc: Czyń to aby długo żył na świecie. *BiałKat* 53v.

przydać komu, czemu (4): *LibLeg* 10/123v; *SeklKat* H4; Tey Regule [benedyktyńskiej]/ dziewiąty Benedykt Papież/ białe kápice przydał/ ábowiem przedtym wroznym odzieniu chodzili. *KrowObr* 134, 136.

przydać ku czemu (3): *KrowObr* 136v; *BielKron* 359v; A będą wżysłtki rzeczy pozytecznie íprawowany/ [...] yeśliże każdego dnia obśtalowane godziny ku piłmam przidamy/ od których żadnymi ísprawami nie mymy [lege: mamy] być odrywáni/ yżebyłmy wżdą nieco każdego dnia czytali. *KwiatKsiąż* L3v.

cum inf (1): M. Kroliv wyelmy mnoho mye Turczy mnye przidaly dawacz Thvreczkiey dany y nyemami íkad wzyacz *LibLeg* 10/123v.

Szereg: »nie przydać albo nie naznaczyć« (1): Zadnemu [przykazaniu] pan Bog zaraz nieprzydał albo nienaznaczył pomśti iedno temu przikazaniu czwartemu *SeklKat* H4.

α. O tytułach, herbach i imionach [komu] (7) : Inłze przezwiłká/ ktore takowym/ vniżonym/ [...] Pána Kryłtułowym zwolennikom/ Duch święty przydał/ opułzcam/ aby ie tymi przezwiłki/ mocnymi/ prácuiącymi/ [...] w kościele Świętym vtzynił. *KrowObr* 5v; Acż potym Ástrolodzy dziwnie ie [gwiazdy] przewáli/ A wedle ich náтуры im przezwiłká dáli. Iż ktora iełt gniewliwa/ krolá gniewliwego/ Przydáli iey przezwiłko ze zwyczáiu iego. *RejWiz* 148; *RejZwierz* 74; *Mącz* 249c; *RejPos* A2; Ten Herb Íáłtrzębcem s ítárádawná zwano/ A włafny tytuł ífcie mu przydano/ Bo Íáłtrząb dármo nikogo nie ściśnie *RejZwierc* 210v; *PaprPan* F3v.

6. Przypisać jakós cechę lub stan; attribuere *HistAl* [komu, czemu] (3) :

przydać czego (1): Ale do Oicza twego przíłtępuieł/ ktoremu byłmy mogli [!] niezliczonych chwał słuźnie przidać awłzakofz íe on o żadney rzeczy więczy iako o cierpliwości wpraczech nie wychwala. *KwiatKsiąż* M3v.

przydać co (1): Alexander odpowiedział ty iełtes krol Arridiyski/ á włzákże niechay íę tve ferce w pychę nie podnofi/ iżemći krolewską poczełność przydał *HistAl* Bv.

przydać czego (po przeczeniu) (1): *KrowObr* 106 cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): I tu Dufzny nieprzyiaćiel on Wąż chytry Dijabeł niechćiał záłpác/ aby Ornatom y inłzym wymyflonym Appáratom/ niemiał tego przydać/ y przypílać/ co tylko íámemu Pánu Iezu Kryłtułowi Synowi Bożemu należy. *KrowObr* 106.

Szereg: »przydać i przypisać« (1): *KrowObr* 106 cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

7. Czynić coś w dalszym ciągu lub silniej (kalka z hebrajskiego) (3) : [A Sámuel iełcze nie znał PANA/ áni mu była obiáwiona mowá PANSKA. I przydał PAN/ y záwołał [Et adiecit Dominus, et vocavit] iełcze Samuelá trzeci kroć [cf *Biblia Tysiąclecia*: I znów Pan powtórzył po raz trzeci swe wołanie]. *WujBib* 1.Reg 3/8.]

cum inf (3): A iuz potym niewidział Sámuel Saulá do dnia śmierći íwei (*marg*) Wł/ y nie przydał Szmoel widzieć Saulá. (–) [Et non addidit Semuel ut videret Saul] *BudBib* 1.Reg 15/35; A (ták) tym więcy bał íę Saul przed Dawidem (*marg*) Wł/ y przjdał bać íę (–) [Et addidit Saul timere] *BudBib* 1.Reg 18/28, I 162b *marg*; [Y przydáli iełcze grzełzyć iemu [et apposuerunt adhuc peccare ei] w

gniew pobudźli naayfłzgo [!] w przewodźiu. *PsKraK 1532 77/20*[17]; I przydali synowie Izraelowi złe czynić [*Addiderunt autem filii Israel facere malum*] przed oczymá PANSKIMI *WujBib Iudic 3/12, 1.Reg 27/5*[4].

8. Zwroty o różnych znaczeniach (8) :

»ognia przydać [do czego]« = *zapalić ogień (1)*:á izby sięgáć tego/ kto tám [do wody z ziemi idącej] siarki/ háłunu/ [...] wapná/ popiołu/ nápty/ kruźców/ y żuzeli ich rozmáitéy nákladł: á do tego kto y ognia przydał/ á óne tłuśtości zápalil? *Oczko 4v*.

»ognia przydać [komu]« = *zachęcić (1)*: Napryszłe lato niebarzo się nam periculum trzeba spodziewac ztych przyczyn. Iedna ze będą mieli oczsobą zTurkiem czynic, [...] ktoremu nie wadziłoby ognia przydac, choc to niebarzo Christianum nie izby go doKorony wziąć na pomoc *ActReg 5*.

»przydać (i czasu) (i) pilności« = *postarać się; ponere curam Mącz [szyk zmienny] (5)*: Ktoby chcył co vmyeć/ nych przyda y czáfu y pilności. *GliczKsiqz Nv; Adhibere diligentiam, Pilności przydać. Mącz 151c; Impendere operam, Przidać pilności. Mącz 289a, 309c; Iużefz przyday pilności iáko byś to ípráwił. PaxLiz B3v*.

»przydać [czemu] uszy swoje« = *wysłuchać (1)*: Słuchaycież wy mędrzy powiefci moich/ á wy náuczeni przydaycie fłowam moim vfy fwoie [*et scientes ascultate me*]. *BibRadz Iob 34/2*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (2) : Adiicio, przidacz, adiungere BartBydg 209b.*

przydać co (1): Quantuncunque ea addideris, Aczkolwiek byś ye przidał. *Mącz 338b.*

Synonimy: 1. dołożyć, przyłączyć, przyłożyć; b. dopisać, dopowiedzieć, przypisać, włożyć; 3. pomnożyć, przymnożyć; 5. naznaczyć, postanowić, ustanowić; 6. przeczytać, przypisać, przywłaszczyć.

Formacje współrdzenne cf DAĆ.

Cf PRZYDAJĄCY, PRZYDANIE, PRZYDANY

MN